

УДК 615.15+378.147

Струк О. А.,
кандидат фармацевтичних наук,
доцент кафедри фармації, Івано–Франківський
національний медичний університет
(Україна, Івано–Франківськ), sanichka5@gmail.com

АТЕСТАЦІЯ ТА БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ПРОВІЗОРІВ

Професійна етика фармацевтичного працівника ґрунтується на принципах законності, компетентності, об'єктивності та чесності, партнерства та незалежності, конфіденційності та індивідуального підходу до кожного громадянина. Метою атестації фармацевтичних працівників є стимулювання цілеспрямованого підвищення рівня професійної компетентності, росту їх професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи, підвищення престижу і авторитету. Завданням атестації фармацевтичних працівників є визначення обсягу знань і практичних навичок, якими володіють фармацевти, рівня їх професійної підготовки, своєчасного підвищення їх кваліфікації.

Принцип поваги до своєї професії повинен бути витриманим у всіх сферах діяльності фармацевтичного працівника: професійній, громадській, науковій, освітянській та будь-якій іншій та всебічно підтримуватись кожним фармацевтичним працівником. Неприйнятним з професійної та етичної точок зору є зневажливе ставлення та негативне висловлювання щодо фармацевтичної професії. Життєва позиція, весь трудовий шлях, будь-яка діяльність фармацевтичного працівника повинні сприяти підвищенню престижності професії, збереженню та примноженню її кращих традицій.

Ключові слова: провізор, фармацевтичний працівник, атестація, професійна етика, підвищення кваліфікації.

Звання провізора дає право на самостійну фармацевтичну роботу і на управління аптекою. Провізор – фахівець із повною вищою фармацевтичною освітою, який володіє системними та змістовними знаннями з хімії, технології ліків, організації та економіки фармації, фармакології та фармакотерапії, фармакоеконіміки, менеджменту і маркетингу тощо.

Професійна етика фармацевтичного працівника ґрунтується на принципах законності, компетентності, об'єктивності та чесності, партнерства та незалежності, конфіденційності та індивідуального підходу до кожного громадянина.

Метою атестації фармацевтичних працівників є стимулювання цілеспрямованого підвищення рівня професійної компетентності, росту їх професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи, підвищення престижу і авторитету.

Завданням атестації фармацевтичних працівників є визначення обсягу знань і практичних навичок, якими володіють фармацевти, рівня їх професійної підготовки, своєчасного підвищення їх кваліфікації.

Основним завданням у діяльності фармацевтичних працівників є збереження життя та охорона здоров'я людини згідно із принципом біоетики «не зашкодь».

Провізор аптеки забезпечує населення та лікувально–профілактичні заклади лікарськими засобами та іншими товарами медичного призначення, забезпечує належну фармацевтичну опіку хворих при відпуску безрецептурних лікарських препаратів, виготовляє та контролює якість лікарських засобів та напівфабрикатів, веде облік господарських операцій та звітність, проводить інвентаризацію товарно–матеріальних цінностей, дотримується принципів медичної деонтології, постійно удосконалює свій професійний рівень тощо.

Провізор повинен знати чинне законодавство про охорону здоров'я та нормативні документи, що регламентують діяльність органів управління та установ охорони здоров'я; організацію фармацевтичної

служби; основи права в медицині; права, обов'язки та відповідальність провізора; організацію забезпечення населення, лікувально–профілактичних закладів, роздрібно–аптечної мережі, оптових покупців лікарськими засобами та іншими товарами медичного призначення; показники роботи аптечних установ; технологію виготовлення ліків та правила зберігання; систему контролю якості лікарських засобів на стадіях розробки, виготовлення, розподілу, транспортування, зберігання та споживання; порядок раціонального використання дикорослих лікарських рослин, їх заготівлі та аналізу; фармакотерапевтичні властивості лікарських засобів; методи дослідження та оцінки ринку фармацевтичних товарів; визначення попиту та розрахунок потреби в лікарських препаратах і товарах медичного призначення; ціноутворення, податкове регулювання доходів; міжнародні правила оформлення і здійснення експортно–імпортних операцій по забезпеченню фармацевтичними товарами; організацію підприємницької діяльності; правила оформлення документації; передові інформаційні та Інтернет технології; сучасну наукову літературу та науково–практичну періодику за фахом, методи її аналізу та узагальнення.

Підготовку спеціалістів з фармації для державного і недержавного секторів народного господарства України здійснюють атестовані та акредитовані вищі навчальні заклади по затверджених програмах на підставі ліцензії Міністерства освіти та науки України з видачею державного диплому єдиного зразка [1].

Методи і матеріали. Проходити інтернатуру чи ні? Після закінчення ВНЗ випускник повинен пройти навчання в інтернатурі, і тільки після закінчення інтернатури присвоюється кваліфікація провізора–спеціаліста [1–2].

На території України діє вимога, згідно з якою інтернатуру обов'язково повинні пройти особи, що закінчили вищі навчальні заклади фармацевтичного профілю після 1992 року, включаючи і заочну форму навчання, навіть ті, що до вступу в інститут мали середню спеціальну освіту і трудовий стаж. Після закінчення інтернатури і атестації випускнику видається сертифікат провізора–спеціаліста. В наступному кожні 5 років необхідно проходити курси підвищення кваліфікації (перепідготовки) [2–4].

Спеціалісти, які не працювали 3 роки за спеціальністю, можуть бути допущені до роботи по виробництву, оптовій та роздрібній торгівлі лікарськими засобами тільки після проходження перепідготовки. Спеціалісти, які пройшли спеціальну підготовку в навчальних закладах іноземних держав, допускаються до професійної діяльності тільки після перевірки їх кваліфікації.

Наказом МОЗ України від 12.12.2006 №818 «Про вдосконалення атестації провізорів і фармацевтів» затверджена номенклатура провізорських спеціальностей, а саме: «Організація і управління фармацією», «Клінічна фармація», «Загальна фармація», «Аналітично–контрольна фармація» [5].

Наказом затверджено такі види атестації: атестація на визначення рівня знань і практичних навичок з присвоєнням (підтвердженням) фаху «провізор–спеціаліст»; атестація на присвоєння кваліфікаційної категорії; атестація на підтвердження кваліфікаційної категорії.

Атестація з присвоєнням фаху «провізор–спеціаліст» проводиться у вищих фармацевтичних закладах освіти IV рівня акредитації після закінчення інтернатури.

Згідно з наказом МОЗ України від 23.02.2005 р. №81 «Про затвердження переліку спеціальностей та строки навчання в інтернатурі випускників медичних і фармацевтичних вищих навчальних закладів, тривалість інтернатури для випускників зі спеціальності «Загальна фармація», становить один рік, з них 4 місяці на кафедрах університетів, що мають право проводити підготовку інтернів, і 7 місяців на базі стажування (в аптеці), а для випускників зі спеціальності «Клінічна фармація» на кафедрах – 6 місяців, а на базі стажування – 5 місяців [3–7].

Основним завданням інтернатури є підвищення рівня практичної підготовки випускників вищих фармацевтичних закладів, їх професійної готовності до самостійної професійної діяльності.

Після закінчення заочної форми інтерни приступають до проходження очної форми навчання, яке проводиться при вищих медичних і фармацевтичних закладах освіти III–IV рівня акредитації медичних факультетів університетів.

До атестації допускаються провізори–інтерни, які повністю виконали навчальний план і програму інтернатури, пройшли підсумковий контроль за попередній час навчання в інтернатурі.

Атестація включає в себе контроль знань та умінь за комп'ютерними тестуючими програмами, оцінку державною атестаційною комісією знань та вмінь, в т.ч. володіння практичними навиками, співбесіду або іншу форму підсумкової оцінки рівня засвоєння навчальної програми інтернатури [3–6].

Результати і обговорення. Особи, які за результатами атестації присвоєно звання провізора–спеціаліста, вищим закладом освіти видається сертифікат установленого зразка.

Термін дії сертифікату 5 років, до чергової атестації на кваліфікаційну категорію після проходження відповідного передатестаційного циклу навчання на кафедрах вищих закладів освіти.

Провізори, які не працювали за конкретною провізорською спеціальністю більше 5 років, та провізори, які своєчасно не пройшли атестацію на присвоєння (підтвердження) кваліфікаційної категорії або яким відмовлено в присвоєнні (підтвердженні) 2 кваліфікаційної категорії, не можуть займатися провізорською діяльністю з цієї спеціальності без попереднього проходження атестації на визначення рівня знань та практичних навиків з присвоєнням (підтвердженням) фаху «провізор–спеціаліст» [8–11].

Стаж роботи. Атестація на визначення рівня знань та практичних навиків з присвоєнням (підтвердженням) фаху «провізор–спеціаліст» проводиться комісіями, що створюються при вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах IV рівня акредитації та навчальних закладах післядипломної освіти, які проводять підготовку та перепідготовку провізорів.

Атестація на присвоєння (підтвердження) кваліфікаційних категорій проводиться комісіями, що створюються при Міністерстві охорони здоров'я України, Державною службою України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. Встановлено такі категорії:

– Провізор вищої кваліфікаційної категорії: повна вища освіта (спеціаліст, магістр) за напрямом підготовки «Фармація», спеціальністю «Фармація». Спеціалізація (інтернатура). Підвищення кваліфікації (курси удосконалення, стажування, передатестаційні цикли тощо). Наявність сертифіката провізора–спеціаліста та посвідчення про присвоєння (підтвердження) вищої кваліфікаційної категорії з цієї спеціальності. Стаж роботи за фахом понад 10 років.

– Провізор I кваліфікаційної категорії: повна вища освіта (спеціаліст, магістр) за напрямом підготовки «Фармація», спеціальністю «Фармація». Спеціалізація (інтернатура). Підвищення кваліфікації (курси удосконалення, стажування, передатестаційні цикли тощо). Наявність сертифіката провізора–спеціаліста та посвідчення про присвоєння (підтвердження) I кваліфікаційної категорії з цієї спеціальності. Стаж роботи за фахом понад 7 років.

– Провізор II кваліфікаційної категорії: повна вища освіта (спеціаліст, магістр) за напрямом підготовки «Фармація», спеціальністю «Фармація». Спеціалізація (інтернатура). Підвищення кваліфікації (курси удосконалення, стажування, передатестаційні цикли тощо). Наявність сертифіката провізора–спеціаліста та посвідчення про присвоєння (підтвердження) II кваліфікаційної категорії з цієї спеціальності. Стаж роботи за фахом понад 5 років.

– Провізор: повна вища освіта (спеціаліст, магістр) за напрямом підготовки «Фармація», спеціальністю «Фармація». Спеціалізація (інтернатура). Наявність сертифіката провізора–спеціаліста. Без вимог до стажу роботи [8].

Вимоги. Основним завданням професійної фармацевтичної діяльності фахівця галузі є профілактика захворювань, збереження та зміцнення здоров'я людини, сприяння раціональному призначенню та використанню лікарських засобів; високий професіоналізм та компетентність з питань забезпечення населення лікарськими засобами та медичною продукцією; забезпечення гарантій якості та безпеки застосування лікарськими засобами і медичної продукції, а також запобігання помилкам при виготовленні, контролі якості, просуванні та відпуску лікарських засобів; участь у боротьбі з розробкою, виготовленням, просуванням та розповсюдженням фальсифікованих, субстандартних, незареєстрованих в Україні лікарських засобів та медичної продукції; участь у санітарно–просвітницькій роботі з охорони здоров'я, протидіяння знахарству, участь у боротьбі з лікоманією, лікарською залежністю, наркоманією, алкоголізмом.

Фармацевтичний працівник повинен: сприяти лікувальному процесу, збереженню здоров'я населення, зокрема профілактиці захворювань; дотримуватись норм фармацевтичної етики та деонтології, постійно підвищувати рівень професійних знань, умінь та навичок; виконувати свої професійні обов'язки сумлінно, зберігаючи свою професійну незалежність; зберігати гідність та честь працівника фармацевтичної галузі, утримуватись від будь–яких вчинків та дій, що можуть викликати негативне ставлення до професії, навіть якщо це не пов'язано з практичною діяльністю; володіти повною інформацією про ЛЗ, зокрема про їх побічну дію та протипоказання до використання.

Інтереси пацієнта, турбота про його здоров'я мають бути пріоритетними для фармацевтичного працівника по відношенню до комерційних інтересів продажу ЛЗ та медичної продукції. Повсякденною нормою має стати привітне звернення, ввічливість, прихильність та бажання покращити стан здоров'я пацієнта, що сприятиме підвищенню авторитету фахівця та довіри до його порад [12].

Фармацевтичний працівник зобов'язаний: неухильно дотримуватись Конституції України, не зазіхати на права та свободи, честь і гідність інших людей; надавати пацієнту всю необхідну інформацію про ЛЗ та медичну продукцію (про спосіб, термін та частоту застосування, протипоказання, побічні ефекти, умови зберігання, взаємодію з іншими ЛЗ, алкоголем, продуктами харчування тощо); здійснювати ефективну фармацевтичну опіку з профілактики або лікування того чи іншого захворювання; надавати пацієнту право вибору призначених ЛЗ та медичної продукції; зберігати таємницю про стан здоров'я та діагноз пацієнта, що є професійною таємницею, крім випадків, передбачених законодавством; відмовити у відпуску ЛЗ у зв'язку з відсутністю рецепта або у випадку його неправильного оформлення та у разі необхідності зв'язатись з лікарем з метою уточнення інформації, яка зазначена у рецепті; за необхідності надавати першу медичну допомогу.

Головним у професійних взаємовідносинах між фармацевтичним працівником та лікарем є загальна мета – збереження здоров'я пацієнта.

Фармацевтичний працівник не повинен: змінювати призначені пацієнту ЛЗ, оскільки це належить до професійних обов'язків лікаря; допускати випадки нетактовних висловлювань на адресу лікаря у присутності пацієнта. Повинен бути носієм високих морально-етичних принципів своєї професії, добродійним, чесним і справедливим; проявляти терпимість, лояльність і розуміння різних (альтернативних) думок, етнокультурних норм та вірувань своїх колег, поважати їх погляди та переконання. Бути коректним і доброзичливим до колег, поважати працю й досвід кожного члена колективу; надавати допомогу і передавати професійний досвід молодим колегам, сприяти їх етичному вихованню; поважати своїх наставників, старших колег, шанувати ветеранів закладу; проявляти професійну і корпоративну солідарність, всіляко сприяти зміцненню іміджу професії фармацевтичного працівника; дотримуватися прийнятих у колективі морально-етичних традицій; бути прикладом моральної поведінки для колективу та для суспільства.

Фармацевтичний працівник зобов'язаний підвищувати свій професійний рівень та практичні навички, а також використовувати у своїй діяльності сучасні досягнення фармацевтичної науки та суміжних з нею галузей знань (медицини, хімії, біології, психології, соціології, екології тощо) [12; 13].

Керуючись виключно інтересами пацієнта щодо збереження та покращення здоров'я, фармацевтичний працівник зобов'язаний, відповідно до чинного законодавства, повідомляти відповідні органи про виявлені ним у наукових дослідженнях та практичній діяльності невідомі, небажані, загрозливі побічні дії ЛЗ та медичної продукції.

Висновки. Принцип поваги до своєї професії повинен бути витриманим у всіх сферах діяльності фармацевтичного працівника: професійній, громадській, науковій, освітянській та будь-якій іншій та всебічно підтримуватись кожним фармацевтичним працівником. Неприйнятним з професійної та етичної точок зору є зневажливе ставлення та негативне висловлювання щодо фармацевтичної професії.

Життєва позиція, весь трудовий шлях, будь-яка діяльність фармацевтичного працівника повинні сприяти підвищенню престижності професії, збереженню та примноженню її кращих традицій.

Список використаних джерел

1. Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII «Про вищу освіту».
2. Постанова КМУ №796 від 27.08.2010 р. «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності»
3. Наказ №166 від 22.07.93 р. «Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів)».
4. Наказ №359 від 19.12.97 р. «Про подальше удосконалення атестації лікарів».
5. Наказ №818 від 12.12.2006 р. «Про вдосконалення атестації провізорів та фармацевтів».
6. Наказ №588 від 12.08.2009 р. «Про атестацію професіоналів з вищою неметичною освітою, які працюють в системі охорони здоров'я».
7. Наказ №73 від 18.05.94 р. «Про затвердження Положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах».
8. Наказ №346 від 07.12.98 р. «Про затвердження переліку назв циклів спеціалізації та вдосконалення лікарів і провізорів у ВНЗ» (зі змінами №447 від 23.09.2003 р., №230 від 24.04.2008 р., №1079 від 31.12.2010 р.).
9. Наказ №48 від 17.03.93 р. «Про порядок направлення на стажування лікарів і їх наступного допуску до лікарської діяльності».
10. Наказ №484 від 07.07.2009 р. «Про затвердження Змін до Положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах» (зі змінами №1146 від 21.12.2010 р.).
11. Наказ №291 від 19.09.96 р. «Про затвердження Положення про спеціалізацію (інтернатуру) випускників вищих медичних і фармацевтичних закладів освіти III-IV рівня акредитації» (зі змінами №484 від 07.07.2009 р.).
12. Наказ №398 від 07.07.2011 р. «Про реалізацію рішення Колегії МОЗ України від 20 квітня 2011 року «Про підсумки діяльності галузі охорони здоров'я України у 2010 році. Реалізація Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».
13. Наказ №536 від 21.06.2013 р. «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації» (зі змінами №47 від 07.02.2001 р.).

References

1. Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. №1556-VII «Pro vyshchu osvitu».
2. Postanova KМУ №796 vid 27.08.2010 r. «Pro zatverdzhennya pereliku platnykh posluh, yaki mozhut' nadavatysya navchal'nymy zakladamy, inshymy ustanovamy ta zakladamy systemy osvity, shcho nalezhat' do derzhavnoyi i komunal'noyi formy vlasnosti».
3. Nakaz №166 vid 22.07.93 r. «Pro podal'she udoskonalennya systemy pisl'yadyplomnoyi pidhotovky likariv (provizoriv)».
4. Nakaz №359 vid 19.12.97 r. «Pro podal'she udoskonalennya atestatsiyi likariv».
5. Nakaz №818 vid 12.12.2006 r. «Pro vdoskonalennya atestatsiyi provizoriv ta farmatsevtiv».
6. Nakaz №588 vid 12.08.2009 r. «Pro atestatsiyu profesionaliv z vyshchoyu nemedychnoyu osvitoju, yaki pratsuyut' v systemi okhorony zdorov'ya».

7. Nakaz №73 vid 18.05.94 r. «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro provedennya ispytiv na peredatestatsiynikh tsyklakh».

8. Nakaz №346 vid 07.12.98 r. «Pro zatverdzhennya pereliku nazv tsyktiv spetsializatsiyi ta vdoskonalennya likariv i provizoriv u VNZ» (zi zminamy №447 vid 23.09.2003 r., №230 vid 24.04.2008 r., №1079 vid 31.12.2010 r.).

9. Nakaz №48 vid 17.03.93 r. «Pro poryadok napravlennya na stazhuvannya likariv i yikh nastupnoho dopusku do likars'koyi diyal'nosti».

10. Nakaz №484 vid 07.07.2009 r. «Pro zatverdzhennya Zmin do Polozhennya pro provedennya ispytiv na peredatestatsiynikh tsyklakh» (zi zminamy №1146 vid 21.12.2010 r.).

11. Nakaz №291 vid 19.09.96 r. «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro spetsializatsiyu (internaturu) vypusnykiv vyshchyykh medychnyykh i farmatsevtichnykh zakladiv osvity III–IV rivnya akredytatsiyi» (zi zminamy №484 vid 07.07.2009 r.).

12. Nakaz №398 vid 07.07.2011 r. «Pro realizatsiyu rishennya Kolehiyi MOZ Ukrainy vid 20 kvitnya 2011 roku «Pro pidsumky diyal'nosti haluzi okhorony zdorov'ya Ukrainy u 2010 rotsi. Realizatsiya Prohramy ekonomichnykh reform na 2010–2014 roky «Zamozhne suspil'stvo, konkurentospromozhna ekonomika, efektyvna derzhava»». 13. Nakaz №536 vid 21.06.2013 r. «Pro formuvannya ta rozmishchennya derzhavnoho zamovlennya na pidhotovku fakhivtsiv, naukovyykh, nauково-pedahohichnykh kadriv, pidvyshchennya kvalifikatsiyi» (zi zminamy №47 vid 07.02.2001 r.).

Struk O. A., Ph.D. in Pharmaceutical Sciences, Associate Professor of the Department of Pharmacy, Ivano–Frankivsk National Medical University (Ukraine, Ivano–Frankivsk), sanichka5@gmail.com

Attestation and continuous education of pharmacists

The professional ethics of the pharmaceutical worker is based on the principles of legality, competence, objectivity and honesty, partnership and independence, confidentiality and an individual approach to each citizen. The purpose of attestation of pharmaceutical workers is to stimulate purposeful increase of professional competence, the growth of their professional skills, the development of creative initiative, increasing prestige and authority. The main task of attestation of pharmaceutical workers is to define the amount of knowledge and practical skills, which pharmacists own, level of their professional background, timely improvement of their qualifications.

The principle of respect of one's profession must be sustained in all the areas of activity of pharmaceutical worker: professional, social, scientific, educational and any other and be fully supported by each pharmaceutical worker. Unacceptable from a professional and ethical point of view is disparaging attitude and negative expression regarding the pharmaceutical profession. Life position, the whole labor way, any activity of the pharmaceutical worker should contribute increasing the prestige of the profession, preserving and enhancing its best traditions.

Keywords: *pharmacist, pharmaceutical worker, attestation, professional ethics, improvement of qualification.*

* * *